

Prof. dr hab. Marek Proniewski
Wydział Ekonomii i Finansów
Katedra Rozwoju Społeczno-Gospodarczego
Uniwersytet w Białymstoku

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Pawła Janukowicza

pt.: „*Wpływ europejskiej polityki spójności na konkurencyjność województwa warmińsko-mazurskiego*”, Warszawa 2022, s. 257.

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska mgr Pawła Janukowicza zatytułowana *Wpływ europejskiej polityki spójności na konkurencyjność województwa warmińsko-mazurskiego* przygotowana pod kierunkiem naukowym dr. hab. Andrzeja Gałązki, prof. SGH. Recenzja została opracowana na zlecenie Przewodniczącego Rady Naukowej dyscypliny ekonomia i finanse Pana prof. dr hab. Bogumiła Kamińskiego. Celem recenzji jest udzielenie odpowiedzi na pytanie czy przedmiotowa rozprawa spełnia zgodnie z *Ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* następujące kryteria:

- oryginalność rozwiązania problemu naukowego;
- ogólną wiedzę teoretyczną doktoranta w danej dyscyplinie naukowej;
- umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

1) Problematyka badawcza i dobór tematu

Prezentowana rozprawa dotyczy zagadnienia o istotnym znaczeniu dla rozwoju gospodarki regionalnej, jakim jest wpływ polityki spójności Unii Europejskiej na rozwój społeczno - gospodarczy i kształtowanie konkurencyjności (pozycji konkurencyjnej) regionów słabo rozwiniętych, do których zalicza się województwo warmińsko-mazurskie. Wybór tematu i problematyki badawczej należy uznać za aktualny i trafny, dający się uzasadnić w obszarach:

- ekonomii rozwoju regionalnego, gdzie istnieje zapotrzebowanie na pogłębione badania o charakterze poznawczym wskazujące czynniki aktywizacji rozwoju i wzmocnienia konkurencyjności regionów słabo rozwiniętych;

- praktyki w zakresie kreowania, wdrażania, a także ewaluacji strategii rozwojowych - oczekiwane są rekomendacje w zakresie polityki spójności prowadzącej do zmniejszania różnic w poziomach rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, sprzyjającej kreowaniu rozwiązań pro wzrostowych poprzez kierowane celowo środki zewnętrzne, w dostosowaniu do potencjału endogenicznego różnych gospodarek regionalnych;

- metodologii w kontekście sposobu analizy zależności pomiędzy realizacją unijnej polityki spójności w regionach a osiągniętym poziomem konkurencyjności.

Kwestia skuteczności i oddziaływania funduszy europejskiej polityki spójności na konkurencyjność w skali regionalnej stanowi podstawowe przesłanie recenzowanej rozprawy.

2) Cel rozprawy i tezy badawcze

Celem rozprawy doktorskiej jest *„zbadanie, czy realizacja europejskiej polityki spójności w województwie warmińsko-mazurskim, w związku z wydatkowaniem funduszy unijnych perspektywy finansowej UE 2007-2013 oraz okresu budżetowego UE 2014-2020 w ramach projektów zakończonych do 2019 roku, wpłynęła na zwiększenie konkurencyjności Warmii i Mazur w stosunku do innych województw”*. Cel pracy został sformułowany poprawnie, a z lektury rozprawy wynika, że autor analizował wpływ polityki spójności na zmiany pozycji konkurencyjnej i kompleksowo ujętą konkurencyjność województwa.

W związku z tak określonym celem przyjmuje tezę badawczą, że *„Realizacja europejskiej polityki spójności, dzięki wykorzystaniu funduszy perspektywy finansowej UE 2007-2013 oraz okresu budżetowego 2014-2020 w ramach projektów zakończonych do 2019 roku, przyczyniła się do wzrostu gospodarczego w województwie warmińsko-mazurskim, lecz nie wpłynęła na zwiększenie konkurencyjności tego regionu wobec innych polskich województw, ponieważ większość środków została wydana na projekty infrastrukturalne, a nie była przeznaczona na wsparcie sektora produkcyjnego”*. Teza badawcza koresponduje z celem pracy, który Autor konsekwentnie finalizuje, a zawartość merytoryczną rozprawy podporządkowuje realizacji postawionych pięciu pytań badawczych:

1. *Jak w teorii nauk o rozwoju regionalnym definiowana jest konkurencyjność regionów oraz w jaki sposób określone są czynniki ją kształtujące?*
2. *Jakie są główne kierunki europejskiej polityki spójności w kontekście kształtowania konkurencyjności regionów?*

3. *Jaka była w województwie warmińsko-mazurskim struktura wydatkowania środków unijnych perspektywy budżetowej UE 2007-2013 oraz okresu budżetowego UE 2014-2020 według stanu na koniec 2019 roku w porównaniu do innych polskich regionów?*

4. *Jak zmieniła się sytuacja społeczno-gospodarcza w województwie warmińsko-mazurskim na tle innych polskich regionów między 2007 a 2019 rokiem?*

5. *Jak realizacja europejskiej polityki spójności, w związku z wydatkowaniem funduszy unijnych perspektywy finansowej UE 2007-2013 oraz okresu budżetowego UE 2014-2020 według stanu na koniec 2019 roku, wpłynęła na kształtowanie się konkurencyjności województwa warmińsko-mazurskiego w porównaniu do innych polskich województw?*

Nie wnoszę zastrzeżeń do tak sformułowanych pytań w procesie badawczym. Są one sformułowane problemowo. Postawione pytania badawcze stanowiły podstawę do wykorzystania określonej metodologii i narzędzi badawczych w analizie charakteryzowanego zagadnienia.

3) Zakres rozprawy, materiały źródłowe i metody badawcze

Recenzowaną dysertację cechuje podejście teoretyczno-empiryczne. W pracy znajdujemy wyrażoną explicite deklarację Autora w zakresie metod zastosowanych w rozprawie. Wykorzystuje między innymi studia literatury przedmiotu, analizę desk research i wyniki badań ewaluacyjnych oceny polityki spójności, dane statystyczne w zakresie sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa warmińsko-mazurskiego, wielowymiarową analizę porównawczą, w tym metody taksonomiczne, analizy korelacji i regresji. Zastosowane metody i narzędzia badawcze oceniam pozytywnie, stanowią one o naukowej dojrzałości Autora i służą podniesieniu dyscypliny badań. Analizie poddano wieloaspektowy tematycznie materiał badawczy w warstwie empirycznej, a w głównym nurcie badania przeprowadzono za lata 2007 - 2019. Warstwa metodologiczna rozprawy jest poprawna.

4) Struktura pracy i ocena merytoryczna

Rozprawa liczy 257 stron, zawiera 6 rysunków, 15 tabel, 59 wykresów, 12 map. Składa się z pięciu rozdziałów, wstępu, podsumowania, zestawienia bibliografii. Struktura pracy, jak i poszczególnych jej rozdziałów jest przejrzysta. Układ rozprawy jest czytelny i logiczny. Treść pracy i rozdziałów odpowiada ich tytułom. Podział tekstu odpowiada

polskim normom i zasadom redagowania prac naukowych, i rozumiem, że taka struktura pracy została wydiskutowana w trakcie procesu opisu i analizy problemu.

We wstępie Autor zawarł założenia metodologiczne konstytuujące pracę, przedstawił problem, cel pracy, tezę badawczą i pytania oraz metody badawcze. Scharakteryzował również syntetycznie strukturę rozprawy. Wszystkie merytorycznie wymagane elementy wstępu zostały w nim zawarte.

W rozdziale pierwszym *Konkurencyjność regionu w ujęciu teoretycznym* Autor omawia wybrane aspekty konkurencji i konkurencyjności w kontekście regionalnym, wyjaśniając zagadnienia pozycji konkurencyjnej i zdolności konkurencyjnej regionu. Wskazuje wybrane teorie rozwoju regionalnego i czynniki kształtujące konkurencyjność na poziomie regionalnym. Przedstawione ujęcia teoretyczne pojęć i modeli są wystarczająco reprezentatywne i spójne w świetle analizowanych poglądów. Autor wykazał dobrą znajomość literatury przedmiotu.

W rozdziale drugim *Europejska polityka spójności – geneza, rozwój i narzędzia finansowe*, jak wskazuje tytuł, omówiono ewolucję polityki spójności UE, jej cele i priorytety, kierunki realizacji w ramach Strategii Lizbońskiej i Strategii Europa 2020. Scharakteryzowano fundusze strukturalne i Fundusz Spójności oraz programy operacyjne umożliwiające wdrażanie celów unijnej polityki spójności. Ten rozdział również wskazuje na dobre rozeznanie Autora w problematyce rozwoju i dotychczasowych kierunkach oraz narzędziach wdrażania, w tym funduszach i rodzajach programów operacyjnych polityki spójności Unii Europejskiej. Podkreślić należy, że Doktorant wykazał umiejętność syntetycznego ujęcia tak szerokiej problematyki ze wskazaniem na reprezentatywne elementy jej realizacji w analizowanym okresie.

Skalę i kierunki finansowania ze środków polityki spójności Warmii i Mazur w perspektywach budżetowych 2007-2013 oraz 2014-2020 (stan na koniec 2019 roku) przeanalizowano w rozdziale trzecim *Implementacja europejskiej polityki spójności w województwie warmińsko-mazurskim dzięki wykorzystaniu funduszy unijnych*. Uwzględniono programy krajowe, regionalne, strukturę wydatkowania środków, typy interwencji z podziałem na inwestycje infrastrukturalne, rozwój zasobów ludzkich, wsparcie sektora produkcyjnego, prace badawczo-rozwojowe. Wykorzystano w szerokim zakresie wyniki ogólnokrajowych symulacji makroekonomicznych, a także badań ewaluacyjnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Autor wskazuje na

największą skalę środków w przeliczeniu na jednego mieszkańca absorbowanych w latach 2007-2019 w analizowanym regionie (14834 zł, przy średniej krajowej 10374 zł, co stanowi 171,6% średniej ogólnopolskiej, s. 99). Podkreśla duży udział środków wykorzystywanych z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, tj. 40% w latach 2007-2013 i 52,4% w latach 2014-2020. Środki alokowane w realizację dużych projektów inwestycyjnych w zakresie infrastruktury transportowej. Drugim źródłem środków unijnych był Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury: 32, 2% środków w latach 2007-2013, w tym prawie 3/4 środków przeznaczonych na typowe projekty infrastrukturalne oraz 31,1 % środków w latach 2014-2020, w tym 34,2 % wydatkowane na rozwój zasobów ludzkich i wzmocnienie kapitału ludzkiego. Doktorant wskazuje na niewielki procent środków unijnych skierowanych w ramach RPO WiM na rozwój przedsiębiorczości (s. 101), wnioskując, że wsparcie sektora produkcyjnego nie było głównym kierunkiem interwencji w regionie. Z ogółu środków unijnych polityki spójności wydatkowanych w okresie 2007 – 2019 w województwie warmińsko mazurskim, aż 68,2 % zainwestowano w rozwój infrastruktury (co uplasowało region na 1 miejscu w Polsce, przy średniej ogólnokrajowej 61,8%), 20,8 % w kapitał ludzki i tylko 11% w rozwój sektora produkcyjnego, w tym finansowanie prac badawczo-rozwojowych (s. 105). Autor rozprawy poprawnie konkluduje, że główny kierunek wydatkowania środków podyktowany był potrzebami związanymi z wieloletnim niedoinwestowaniem w zakresie rozwoju i modernizacji sieci komunikacyjnej, a następnie wzmocnieniem kapitału ludzkiego w związku z najwyższą w skali kraju stopą bezrobocia rejestrowanego. Powołuje się na wyniki badań ewaluacyjnych, które potwierdziły pozytywny wpływ funduszy europejskiej polityki spójności na rozwój województwa warmińsko-mazurskiego, przyspieszenie tempa wzrostu PKB, ożywienia działalności inwestycyjnej, poprawę dostępności komunikacyjnej, poprawę sytuacji na regionalnym rynku pracy i ograniczenie bezrobocia, zwiększenie dostępu do usług publicznych czy wzrost atrakcyjności turystycznej regionu, a w efekcie zmniejszania dystansu rozwojowego do średniej europejskiej. Mimo tego badania opinii publicznej wskazały, że w województwie warmińsko-mazurskim występuje najniższy odsetek w skali kraju pozytywnych ocen odnoszących się do wpływu funduszy unijnych na rozwój regionu i jakość życia (ss. 122-124). Rozdział dobrze opracowany, wzbogacony odpowiednio dobranym materiałem empirycznym.

Autor jednak pominął w analizie programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej – EWT (Europejskiego Instrumentu Partnerstwa i Sąsiedztwa) oraz korzyści wynikające z ich

realizacji dla rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów transgranicznych. Oczywiście skala finansowania w tych programach jest niewielka, ale ich wpływ zwłaszcza na rozwój subregionalny (lokalny) i sieciowanie współpracy transgranicznej został wykazany w innych analizach ewaluacyjnych. Należy wymienić tu program Polska – Litwa - Rosja (Obwód Kaliningradzki) 2007-2013 z wielkością środków 124,2 mln euro, przykładowo priorytet 2 dotyczył wspierania rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego czy Program Polska - Rosja 2014-2020 w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa, budżet 62,3 mln euro. Program EWT Polska – Litwa 2007-2013, z priorytetem 1 wzrost konkurencyjności i produktywności obszaru wsparcia (zasięgiem terytorialnym objęto też subregion łęcki – podregion na poziomie NUTS III stopnia), budżet programu 71,68 mln euro z EFRR; Litwa – Polska 2014-2020, budżet 60,15 mln euro. Można też wspomnieć o programach wspierających współpracę transnarodową i integrację, np. Program Region Morza Bałtyckiego 2007-2013 i 2014-2020 czy Program Europa Środkowa 2007-2013 i 2014-2020. Analiza wykorzystania środków w ramach programów EWT (EIS) z pewnością dostarczyłaby też wniosków istotnych dla realizacji celów pracy.

W rozdziale czwartym *Województwo warmińsko-mazurskie – charakterystyka oraz zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej na tle innych regionów i Polski* Doktorant wykorzystuje bogaty zestaw danych statystycznych do zaprezentowania stanu, zmian między 2007 i 2019 rokiem, pozycji rankingowej regionu w obszarze wybranych aspektów rozwoju społeczno-gospodarczego. Analizą obejmuje: demografię i materialne warunki życia ludności, dostęp do usług publicznych, stan i strukturę gospodarki, przedsiębiorczość, inwestycje i innowacje, rynek pracy oraz infrastrukturę techniczną, w tym transportową. Podkreśla duże wewnątrzregionalne zróżnicowanie przestrzeni społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego. Przeprowadzone analizy potwierdzają szereg negatywnych cech i procesów zachodzących w województwie warmińsko-mazurskim, jak: peryferyjność położenia względem centrów gospodarczych i rynków zbytu, procesy depopulacyjne, niski poziom zamożności mieszkańców, niższa jakość życia w relacji do średniej krajowej, wysoką dynamikę spadku liczby studentów, niski wskaźnik PKB na mieszkańca i jego dynamiki (wzrost dystansu do średniej krajowej), niska wartość produkcji sprzedanej przemysłu, 2-krotnie wyższy (od średniej ogólnokrajowej) udział sektora rolniczego w wytwarzaniu WDB, jeden z niższych w kraju wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, najniższy wskaźnik podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców, niskie nakłady na

sektor B+R i rozwój innowacji, najniższy wskaźnik zatrudnienia (52,7%), najniższa gęstość dróg publicznych o nawierzchni twardej na 100 km². Jednocześnie analiza uwarunkowań i procesów zachodzących na Warmii i Mazurach wskazuje na pewne pozytywne cechy i elementy rozwoju przestrzeni społeczno-gospodarczej regionu jak: walory przyrodnicze, potencjał regionalnych inteligentnych specjalizacji, poprawę dostępności do usług publicznych, poprawę regionalnego rynku pracy, spadek liczby bezrobotnych, wzrost odsetka ludności korzystającej z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków, poprawę dostępności komunikacyjnej (drogi ekspresowe i autostrady, port lotniczy Olsztyn-Mazury w Szymanach). Nie wnoszę zastrzeżeń do przeprowadzonej przez Doktoranta charakterystyki wybranych aspektów sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego i wykorzystanych w tym zakresie wskaźników i danych statystycznych. Wnioskowanie uważam za poprawne merytorycznie. Zwracam jedynie uwagę na brak analizy tzw. siły eksportowej regionu (wielkości i struktury eksportu) jako istotnego aspektu konkurencyjności, co zostało całkowicie pominięte.

W rozdziale piątym *Oddziaływanie europejskiej polityki spójności na konkurencyjność województwa warmińsko-mazurskiego dzięki wykorzystaniu funduszy unijnych* mgr Paweł Janukowicz analizuje zmiany pozycji konkurencyjnej Warmii i Mazur w wyniku absorpcji tych środków. Przeprowadzone analizy wykazały, że województwo warmińsko-mazurskie w okresie dwóch ostatnich perspektyw finansowych (2007-2013 i 2014-2020) charakteryzowało się najwyższym wykorzystaniem środków unijnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Nie wpłynęło to jednak na poprawę pozycji konkurencyjnej Warmii i Mazur (mierzoną PKB per capita) względem innych województw między 2007 i 2019 rokiem (ss. 188-189). Doktorant konkluduje, że wartość funduszy unijnych per capita nie była powiązana ze zwiększeniem realnego tempa wzrostu PKB na jednego mieszkańca. Natomiast tempo wzrostu PKB per capita było powiązane z ogólną wartością zaabsorbowanych środków unijnych w danym regionie. Wykorzystując taksonomiczną metodę porządkowania liniowego Hellwiga opracowuje syntetyczny wskaźnik pozycji konkurencyjnej województw w 2007 i 2019 roku, wskaźnik postępu jako różnicę między wartościami dla analizowanych okresów, zestawiając z wartością unijnych środków per capita. Według analizowanego wskaźnika syntetycznego w 2019 roku województwo warmińsko-mazurskie uplasowało się na ostatnim miejscu w Polsce pod względem pozycji konkurencyjnej. Nie wykazano wpływu środków europejskiej polityki spójności na poprawę pozycji konkurencyjnej regionu. Doktorant tworzy również syntetyczny wskaźnik

konkurencyjności regionów (względnej zdolności konkurencyjnej) stosując procedurę korelacyjno-wagową, który również potwierdził najniższą jego wartość dla Warmii i Mazur. Mimo pozyskania największej wartości środków unijnych per capita w analizowanym okresie, między 2007 a 2019 rokiem wartość wskaźnika konkurencyjności Warmii i Mazur zmalała.

Niewątpliwie wykorzystane wskaźniki charakteryzujące pozycję konkurencyjną województw (s.198) oraz wskaźniki charakteryzujące konkurencyjność regionu (ss.211-213) i wyniki analiz są efektem przyjętych metod i samodzielnie przeprowadzonych badań. Można by oczywiście dyskutować, co do wyboru i zakresu wskaźników przyjętych w sposób subiektywny do badania analizowanego problemu i syntetycznych konstrukcji mierników, ale z całą pewnością jest to najbardziej wartościowy metodologicznie rozdział pracy i świadczy o dużej dojrzałości badawczej Doktoranta.

Za najistotniejsze walory poznawcze recenzowanej rozprawy uznaję:

- wykorzystanie taksonomicznej metody porządkowania liniowego Hellwiga do opracowania syntetycznego wskaźnika pozycji konkurencyjnej województw;
- konstrukcję syntetycznego wskaźnika konkurencyjności regionów z zastosowaniem procedury korelacyjno-wagowej;
- przeprowadzone analizy w zakresie oddziaływania funduszy unijnych polityki spójności na konkurencyjność regionów, województwa warmińsko-mazurskiego.

Podsumowując ocenę merytoryczną stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Pawła Janukowicza jest oryginalną, dobrze udokumentowaną monografią, Autor poprawnie posługuje się terminologią naukową.

5) Ocena formalna pracy

Rozprawa napisana została na ogół poprawnym językiem, a Autor wykazał się dobrym opanowaniem warsztatu badawczego. Pojawiają się w niej sporadycznie zauważone błędy o charakterze edytorskim. Na s. 6 powinno być (...) w rozwoju społeczno-gospodarczym (...), a nie w” rozwoju społeczno-gospodarczego”. W tytule wykresów o numerach 5.11, 5.12, 5.13, 5.14 zamiast środków europejskiej polityki spójności błędnie

wpisano środki europejskiej *polityki społecznej* (ss. 222-225). W spisie wykresów ten sam błąd został powtórzony (s. 240). Wyniki analiz zaprezentowano w formie rysunków, tabel, wykresów i map. Aspekt formalny nie budzi zastrzeżeń.

6) Wniosek końcowy

Po zapoznaniu się z pracą stwierdzam, że jej Autor udokumentował dobrą orientację w podjętej problematyce badawczej dotyczącej wpływu europejskiej polityki spójności na konkurencyjność województwa warmińsko-mazurskiego. Wykazał zdolność do konceptualizacji badań naukowych i interpretacji wyników. Recenzowana rozprawa stanowi oryginalne ujęcie oraz rozwiązanie problemu naukowego, a Doktorant wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną w zakresie badanego zagadnienia, a ponadto udowodnił umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy badawczej.

Reasumując należy stwierdzić, że recenzowana rozprawa mgr Pawła Janukowicza pt.: *"Wpływ europejskiej polityki spójności na konkurencyjność województwa warmińsko-mazurskiego"* spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim zawarte w art. 13, pkt 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r., poz. 1789 z późn. zm.). W związku z tym wnioskuję do Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomia i Finanse SGH o jej przyjęcie i dopuszczenie mgr Pawła Janukowicza do dalszego etapu postępowania w przewodzie doktorskim.

Białystok, 31.10.2022

